

16. XI. 1981



novoles

30. oktober 1981

LESNI KOMBINAT NOVO MESTO – STRAŽA

Izvoz za vsako ceno

Primanjkljaj deviznih rezerv in zunanjetrgovinski primanjkljaj se v Jugoslaviji še naprej nadaljuje, kljub sprejetim stališčem in dogovorom za povečanje izvoza in za zmanjšanje uvoza. Dogovori, za katerimi ne stoje tudi odločna dejanja, seveda niso dovolj, preusmeritev jugoslovanskega gospodarstva, ki zaradi kratkoročnih koristi vse preveč teži na domači trgpa je dolgotrajen proces, ki bo dal pozitivne rezultate šele čez nekaj let. Pri naših proizvajalcih in načrtovalcih je treba vzgojiti izvozno miselnost, ki ne sme biti kampanjska, ampak mora res stalno težiti za tem, da bomo naše izdelke izdelovali čimbolj kvalitetno, čimbolj poceni in bomo z njimi, ko bodo doseženi vsi ti pogoji za čimboljšo konkurenco na tujem trgu, tudi čimbolj zaslužili. Kajti zaslužek je še vedno osnovna naloga vsake proizvodnje in trgovine in tudi pogoj za nadaljnji razvoj naše družbe.

OBVESTILO

Naslednja številka izide 13. novembra.

Zadnji rok za oddajo prispevkov je 4. november do 9. ure.

UREDNIŠTVO



OBISK DELEGATOV 9. SREČANJA SAMOUPRAVLJALCEV V NOVOLESU: 16. in 17. oktobra je bilo v Novem mestu 9. srečanje samoupravljalcev zletnih področij: Banja Luke, Bihača, Karlovca, Prijedora, Siska in Novoga mesta. Tema letošnjih razgovorov je bila VLOGA IN NALOGE SINDIKATOV V SOCIALNI POLITIKI IN V ZAGOTAVLJANJU SOCIALNE VARNOSTI DELAVCEV. Tema, ki so jo delegati obravnavali v Novolesu pa je bila ZAPOSLOVANJE IN IZRABA DELOVNEGA ČASA.

Prav zato pa ne smemo napačno pojmovati parole „Izvoz za vsako ceno“, ki jo tako pogosto slišimo to jesen. Parola le poudarja stanje, v katerem se nahaja jugoslovansko gospodarstvo saj smo prisiljeni izvažati, ker potrebujemo devize za uvoz strojev in reprodukcijskega materiala, za nafto, za odplačevanje dolgov in za obresti od dolgov. Vse to že občutno bremeni našo blagajno. To torej ne pomeni, da moramo naše izdelke prodajati po smešno nizkih cenah, izvažati nekvalitetno blago ali pa, kar se tudi dogaja, nepošteno privzemati trg drugim jugoslovanskim ali tujim proizvajalcem. Vse to mora nekdo plačati, najprej domači kupec in delavec – proizvajalec, medtemko je samo po sebi umevno, da tako početje nima daljše perspektive in nam bolj škoduje kot pa koristi.

Jugoslovansko gospodarstvo ima ogromne kapacitete – tako v opremljenosti, ki je sorazmerno nova, kot v strokovnem kadru in delovni sili. S tem, kar razpolagamo danes, bi lahko proizvajali dvakrat več – zakaj pa temu ni tako, bodo morali pač odgovoriti tisti, ki so planirali naše gospodarstvo v zadnjih desetih letih. Jasno pa je, da so bile mnoge investicije nenačrtne, lokalistično usmerjene in megalomansko napihnjene. Jasno je tudi, da krivcev, pa naj jih iščemo ali ne, ne moremo kriviti za vse, saj je mnogim napačnim korakom kriva tudi težnja po čimhitrejšem dvigovanju osebnega standarda in naše nezasluženo lagodno življenje v zadnjih letih. Sipanje pepela na glavo in iskanje krivcev pa nam ne bo pomagalo iz sedanjih težav; koristno je le v toliko, v kolikor razkrinkava zavore in si-

stemske napake, ki še otežujejo današnje usmeritve in hitro akcijo.

Res je, da je naše gospodarstvo, tako kot večina svetovnega gospodarstva, v krizi, vendar zato ne smemo zapadati v malodušje in prazno kritiziranje. Težave so zato, da jih premagujemo, in mi, ki imamo materialne, moralne in družbene pogoje za to, jih bomo morali z doslednostjo in polnim angažiranjem pač premagati. Potrošni način življenja bo treba zato nekoliko spremeniti, delovne navede bo treba okrepiti in potruditi se bo treba, da bomo z manj sredstvi in z manjšo potrošnjo energije dosegali boljšo kvaliteto in boljše proizvodne rezultate. Le tako bomo na tujem trgu veljali toliko kot drugi in le tako bomo dosegli napredek našega družbenega in osebnega standarda.

4. seja odbora za ekonomiko

V sredo, 21. 10. 1981 je bila 4. redna seja Odbora za ekonomiko (OE), katere dnevni red je obsegal kar 12 točk.

Po pregledu realizacije sklepov s prejšnje seje je tov. Edo Trelec opozoril, da so nekateri sklepi sicer realizirani, so pa tudi taki, ki niso realizirani in zato so člani OE sklenili, da se vse zadolžene za realizacijo le-teh opozori na njihovo dolžnost. Neizvrševanje sklepov namreč ovira normalno delo in prav zato je potrebno zaostri osebno odgovornost vseh, ki zadanih nalog niso izvršili. V zvezi s tem je tov. Mirko Pečar (član KPO) dejal, da naj se odgovorne za realizacijo sklepov opozori na njihovo dolžnost. V primeru, če ti tudi potem ne bodo opravili svoje naloge pa je potrebno o tem obvestiti samoupravno delavsko kontrolo DO.

Odbor za ekonomiko je nato obravnaval Samoupravni sporazum o Posebni finančni službi, ki ga je na seji obrazložil tov. Pezdirc. Po razpravi je bil sprejet sklep s katerim Odbor za ekonomiko posreduje DS DO Samoupravni sporazum o Posebni finančni službi, katerega naj DS DO s svojim sklepom da v javno razpravo.

Tov. Edo Trelec je nato poročal o stanju nekurantnih zalog, ki kljub opozorilom še vedno naraščajo. V zvezi s tem je Odbor za ekonomiko po daljši razpravi članov odbora sprejel sklep, da naj v roku enega meseca na vseh temeljnih organizacijah združenega dela v DO Novoles opravijo inventuro ter podajo problematiko in način likvidacije nekurantnih zalog.

Tovarišica Milka Kregar je nato seznanila člane OE z dinamiko gibanja kreditov in posojil za obratna in osnovna sredstva glede na stanje z dne 30. 9. 1981.

O vprašanju povečanja zalog, ki so tudi bila na dnevnem redu je spregovoril tov. Kapš in opozoril na njihovo rast. V zvezi s tem pa je med drugim tov. Pečar dejal, da bo potrebno glede na stanje kakršno je nujno razčistiti kaj so normalne zaloge in prodajno-plačilni pogoji. O vsem tem naj se dogovore fi-

nančna in računovodska služba, ki naj čimprej pripravi predlog, kako to izvesti.

Člani Odbora za ekonomiko so nato obravnavali še:

- finančno realizacijo v septembru in plan za oktober,
- oceno finančnega plana za 4. četrtletje,

- poročilo o poteku investicij in porabljenih sredstvih za le-te

- devizno problematiko.

V zadnji točki dnevnega reda pa so člani Odbora za ekonomiko razpravljali o novih delegatih (iz naše DO) za zbor Ljubljanske banke. Sedanjim delegatom je namreč potekel mandat (trajal je dve leti) in jih je potrebno nadomestiti.

–ic

0 seji DS DO „Novoles“

V sejni sobi DO Novoles so se v petek, 23. 10. 1981 zbrali člani delavskega sveta DO Novoles na svoji 4. redni seji.

Po uvodnem elu, ki je bila ugotovljena sklepčnost, je bil sprejet predlagani dnevni red s sledečo vsebino:

- potrditev zapisnika 3. redne seje z dne 11. 9. 1981

- devetmesečni obračun

- plan za 4. četrtletje

- pravilnik o knjigovodstvu

- samoupravni sporazum o posebni finančni službi

- poročilo o referendumu

- spremembe samoupravnega sporazuma o povračilu stroškov, ki so jih imeli delavci pri opravljanju določenih del in nalog

- samoupravni sporazum o združevanju dela in sredstev z OZD Integral Ljubljana TOZD Promet in delavnice Črnomelj
- dopolnitev sanacijskega programa TOZD IKG Trebnje
- pokroviteljstvo nad izdajo zbornika „Sociološki preseki slovenske družbe“

Kljub temu, da je bil dnevni red dokaj obsežen, lahko trdimo, da je seja potekala tekoče ne da bi bila s tem okrnjena njena vsebina. Vse to dokazuje, da so se člani delavskega sveta DO lotili svojega dela z veliko merjo odgovornosti.

Iz vsebine same seje bi na tem mestu izpostavili samo bilanco uspeha. Vse ostale podrobnosti in sklepe pa si lahko preberete v zapisniku 4. redne

HUMOR



Tovariš nehaj! To je točka „RAZNO“ in ne „PRAZNO“!!

seje DS DO Novoles, ki bo objavljen kot običajno – na oglasnih deskah.

Bilanca uspeha za DO Novoles v prvih devetih mesecih letošnjega leta je zadovoljiva. Dohodek je v primerjavi s planiranim povečan za 7 %, čisti dohodek pa za 5 %. V primerjavi z enakim obdobjem v minulem letu je dohodek (za DO Novoles) porasel za 33 %, čisti dohodek pa za 27 %.

Kot je bilo rečeno na sami seji je pomembno tudi to, da po oceni poslovanja za devet mesecev v letu 1981 ne bo nobena TOZD izkazovala izgube.

–ic

Inovatorji pozor!

Po sklepu sveta Zveze sindikatov Jugoslavije od 30. septembra 1980 odbor sveta ZSJ za inovacije razpiše

NAGRADNI NATEČAJ

ZA INOVACIJE S PODROČJA ZBOJŠANJA POGOJEV IN HUMANIZACIJE DELA

Nagrade bodo podeljene leta 1982 ob 1. maju – prazniku dela. Po tem natečaju bodo podeljene:

- dve prvi nagradi po 30.000 dinarjev,
- dve drugi nagradi po 20.000 dinarjev,
- dve tretji nagradi po 10.000 dinarjev.

Pravico do sodelovanja na natečaju imajo vsi delavci, katerih inovacije izpolnjujejo naslednje kriterije:

- zboljšujejo delovne pogoje,
- zmanjšujejo težke posledice posledb na delu,
- humanizirajo delo,
- zboljšujejo varnost delavcev pri delu,
- zmanjšujejo invalidnost delavcev,
- odpravljajo razne vzroke bolezni delavcev,
- odpravljajo ali znatno zmanjšujejo poklicna obolenja,

- odpravljajo vzroke, ki škodljivo vplivajo na delovne pogoje,
- zmanjšujejo ali odpravljajo možnost za poškodbe na delu,
- zmanjšujejo število beneficiranih delovnih mest,
- prispevajo h krepitvi delovne sposobnosti delavcev,
- povečujejo produktivnost in dohodek.

Prijavljene inovacije se morajo nanašati na izboljšanje pogojev in humanizacijo dela in morajo vsebovati:

- prijavo in opis inovacije z dokumentom o stopnji uporabnosti,
- dokaz oziroma utemeljitev učinkov inovacije po kriterijih natečaja, pri čemer ima prednost zdravje delavcev in izboljšanje delovnih pogojev,
- utemeljitev in dokaz o ekonomskih in drugih učinkih,
- sklep ustreznega organa o vrednosti inovacije oziroma rešitve,
- priporočilo osnovne organizacije zveze sindikatov,
- naslov avtorja.

Pri ocenjevanju imajo prednost inovacije, ki so v praksi že uveljavljene.

Prijave se pošiljajo od dneva objave natečaja do 1. marca 1982.

Prijave pošljite svetu Zveze sindikatov Jugoslavije, koordinacijskemu odboru za inovacije, 11000 Beograd, Trg Marksa i Engelsa 5.

Druge informacije o nagradnem natečaju lahko dobite po telefonu številka (011) 330-841, interna 313, ali (011) 334-496.

Koordinacijski odbor sveta ZSJ za inovacije

Ob tednu varstva pred požarom

Požarna stihija ruši stabilizacijska prizadevanja in socialno varnost delavca. Malomarnost, neodgovornost in nepoznavanje varnostnih ukrepov so tisti vzroki, ki puščajo za seboj pogoje in bedo.

Požari in podobne katastrofe povzročajo naši družbi vsako leto ogromno materialne škode. Uničujejo tudi naravna bogastva in terjajo v številnih primerih tudi človeška življenja.

Nevarnost pred požarom je stalno navzoča povsod, na vseh področjih dela in življenja, zato je naša skupna skrb in naloga naše samoupravne socialistične družbe in slehernega posameznika, da se pridruži boju proti požarom. V borbi z ognjeno stihijo bomo uspešni le tedaj, če bo skrb za varnost pred požari v zavesti vsakega človeka, ne pa samo dobro organizirane gasilske službe.

Preprečevanje požarov mora postati trajna vrednota slehernega občana, postati mora del človekove kulture in splošne izobrazbe.

Da bi dosegli tako raven moramo vsa naša prizadevanja usmeriti v protipožarno vzgojo. Seznaniti se moramo z nevarnostmi in posledicami požarov in se oborožiti z znanjem, saj je varnost pred požarom in pravočasno in strokovno ukrepanje tista človekova vrednota v naši samoupravni socialistični družbi, ki pomembno prispeva h krepitvi naše družbene samozaščite in splošnega ljudskega odpora.

Teden požarne varnosti naj zato spodbudi slehernega posameznika, društvo, družbeno-

politično organizacijo, združenje, šole itd., da se za uresničitev zastavljenih ciljev vključujejo v množično akcijo pod geslom:

„VARNOST PRED POŽAROM – NAŠA VSAKDANJA SKRB“

November – mesec boja proti alkoholizmu

Bliža se november – čas, ko zori vino. Z njim bomo slavili praznike, svatbe, rojstne dneve, sklepali pogodbe ali žalovali na sedminah. Pili bomo na veselje, žalost, zaradi vročine ali mraza. Marsikomu bo alkohol zdravilo zoper zobobol, želodčne ali srčne težave, sredstvo za boljši apetit.

Tak odnos do alkohola ni nič novega. Svoje korenine ima v davni preteklosti, ko je vino postalo simbol zmaga in porazov in si utrla pot celo v verske obrede. To se prenaša iz roda v rod. Na žalost pa sta se, poleg dopustnih okvirov neškodljivega

uživanja, rodila tudi zloraba alkohola in alkoholizem.

Kaj je alkoholizem

Ze dolgo priznavamo, da je alkoholizem bolezen in alkoholik bolnik. Do razvoja bolezni pride zaradi dolgotrajnega in prekomernega uživanja alkoholnih pijač. Tako postane alkoholik telesno in duševno odvisen od alkohola. Posledice obolenja pa se odražajo tudi na socialnem področju, v službi in družini. Vendar alkoholik ni bolnik, ki mora v posteljo in potrebuje nego in počitek.

Duševna odvisnost

Nekateri se branijo: „Nisem alkoholik, tudi 14 dni in več lahko zdržim brez alkohola.“ (Prva zmot)

Res je, ne pijejo vsak dan. Ko pa začnejo, ne znajo pravčasno prenehati in se napijejo do onemoglosti. Pravimo, da ne poznajo več prave mere oziroma da pijejo do izgube kontrole.

Sposobnost, kako organizem prenaša alkohol, imenujemo toleranca. Ta v začetni fazi alkoholizma narašča. Pravimo, da ga človek vedno več „nese“. V končni fazi alkoholizma toleranca pada, kar se odraža v tem, da se pijanost pojavi že po majhnih količinah zaužite alkoholne pijače.

Večkrat slišimo: „Nisem alkoholik, saj ga malo pijem. Po dveh kozarcih vina sem že pijan...“ (Druga zmot)

V resnici gre za alkoholika, ki mu je zaradi telesnega propada padla toleranca.

Telesna odvisnost

Kadar bolnik zaradi kakršnihkoli razlogov v organizem ne dobi potrebne količine alkohola, postane nemiren. Boli ga glava, slabo se počuti, poti se in tresejo se mu roke. Te znake imenujemo abstinenčne simptome.

Veliko alkoholikov pravi: „Pijača ni problem, slabe živce imam, zato se tresem.“ (Tretja zmot)

Šilce na tešče hitro pomaga. Roke se umirijo, živčnost izgine. Ta vrsta alkoholikov pije vsak dan. Alkoholizem nastaja torej skozi proces, ki ga lahko razdelimo v več obdobij in faz.

Problem alkoholizma je tudi v tem, da ne prizadene samo bolnika, temveč tudi ljudi, ki živijo z njim.

Iz vseh teh razlogov je zdravljenje potrebno čimprej. Vendar pa zdravljenje proti alkoholni zasvojenosti ni. Potrebna je sprememba alkoholikovega vedenja in navad. Postati mora bolj samostojen, aktivnejši; življenje si mora urediti tako, da bo živel v skladu s seboj in s svojim okoljem. To pa lahko doseže samo z lastnim naporom in aktivno vključitvijo v eno od oblik zdravljenja. Pri zdravljenju pa morajo sodelovati tudi

(Nadaljevanje na 4. strani)



POGORIŠČE: Preveč pogosto so v malomarnosti vzroki za take posledice

November – mesec boja proti alkoholizmu

(Nadaljevanje s 3. strani)

tisti, ki z njim živijo ali delajo – družina in sodelavci.

Ob vrnitvi z zdravljenja ga ljudje velikokrat silijo s pijačo, češ: „En kozarček ti ne bo škodil, kakšna reva si, ko si ne upaš...“ Takrat se mora soočiti z resnico, da zmernega pitja za bivšega alkoholika ni.

Dr. JANEZ MERVIČ

Problematika alkoholizma v DO „Novoles“

Miselnost, da alkohol spravlja v dobro voljo, daje pogum in dviga samozavest in je neizogibno potreben ljudem ki opravljajo težja fizična dela, je razširjena tudi med večino zaposlenih v naši delovni organi-

zaciji. Pozabljajo pa, da zaradi pretiranega in dolgotrajnega uživanja postajajo odvisni od alkohola, duševno in telesno propadajo, pri tem pa trpi družina in okolje, v katerem delajo in živijo.

Alkoholiki običajno ne priznajo da pijejo. Bežijo pred resnico, ki je boleča. Zdravljenje v večini primerov odločno odklanjajo, pri čemer iščejo najrazličnejše izgovore – od tega, da sploh ne pijejo, pač pa jih je mojster zaradi osebnih nesporazumov okarakteriziral kot alkoholike, do tega, da se brez zdravljenja lahko odrečejo alkoholiku in ne nazadnje – kritizirajo terapevte, ki vodijo zdravljenje, kar pa je največkrat pri neuspešno ozdravljenih alkoholikih.

V delovni organizaciji smo do alkoholikov dokaj strpni. Vsi vemo, da je prinašanje alkoholnih pijač in popivanje med delom kaznivo, vendar ta zakonska določila ne upoštevamo dosledno in zoper kršitelje ne sprožimo disciplinskega postopka. V veliki večini primerov zapiramo oči in jim namesto neopravičenih izostankov pišemo dopuste ali pošljemo k zdravniku po bolniške. Ta strpnost pa ima za posledico osebni popad posameznikov na eni in porajanje novih, do nedavnega prikritih alkoholikov na drugi strani.

Ob analizi disciplinskih obravnav npr. za leto 1980 smo ugotovili, da so na prvem mestu obravnave kršiteljev zaradi neopravičenih izostankov, takoj za njimi pa je prinašanje alkohola in popivanje med delom. Procentualno nam vinjenost narašča za 1–2 % letno, kar sicer ni veliko, zaskrbljujoče pa je dejstvo, da to ni realen podatek, saj je takih kršiteljev precej

več, vendar se v disciplinskem postopku zaradi različnih vzrokov ne obravnavajo, oziroma jih ne motiviramo za zdravljenje. Tozdi, v katerih so kršitelji zaposleni, jih ščitijo, pri tem pa pozabljajo, da s popuščanjem delajo „medvedjo uslugo“ alkoholiku in sebi, kajti gre za delavce alkoholike v starosti od 25 – 35 let, torej v času, ko bi morali biti njihovi delovni učinki največji.

Prevladati mora zavest, da alkoholizem ni samo problem posameznika, družine in socialne službe v delovni organizaciji, da je problem vse družbe. Boj proti alkoholizmu je sestavni del boja za zdravega človeka.

D. H.

ZAMETEK STROJNIŠTVA NA SLOVENSKEM

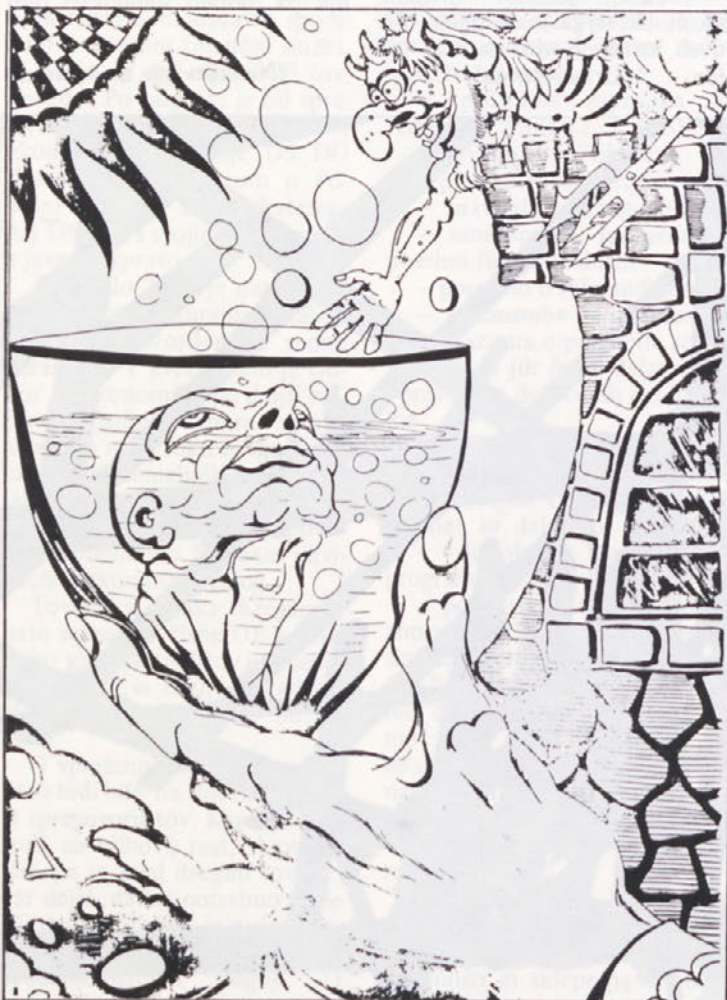
Ob koncu 18. stoletja je na levem bregu Krke nastal za tedanje čase zelo pomemben objekt, zamek strojništva na Slovenskem – železolitarna.

Danes imamo delavci tozda TG Dvor v prostorih takratnega skladišča in v prostorih delavnic svoje delovne površine za proizvodnjo stolov.

Željo po ustanovitvi tovarne na Dvoru so gojili Auerspergi že več kot 30 let. Za koncesijo je



SKLADIŠČE VNETHJIVIH SNOVI: Dela pri tem skladišču so v zaključni fazi. Uporabno naj bi bilo že v mesecu novembru.



PIVSKA

prvič prosil knez Heinrich von Auersperg leta 1754, drugič pa leta 1763, vendar sta bili obe zavrnjeni. Ostale tovarne so premočno nasprotoval tem koncesijam. Posebno močan in odločilen vpliv je imela livarna v Zagradcu, last Ivana Jurija Tomana, ki je bila devet let prej v lasti Auerspergov. Leta 1793 je za koncesijo ponovno zaprosil knez Wilhelm von Auersperg, saj so bila vsa prizadevanja do tedaj zaman. Dobil jo je leta 1795 in že leto pozneje je železarna pričela z delom. Ta velika pridobitev za Slovence je bila slovesno odprta 17. aprila 1796. Imela je nemško ime „FURST VON AUERSPERGSCHES GUSS UND SCHMIEDE – EISENWAREN – FABRIK HOF IN KRAIN“.

Tovarna je privabila mnogo delavcev od vseh strani, največ Slovence, pa tudi Nemce in Čeha. Sprva je bila tovarna le preprosta manufaktura, z leti pa je vse bolj in bolj napredovala. V začetku 19. stoletja je prešla že na pravo livarsko in kovaško proizvodnjo. Za izdelavo so uporabljali domačo rudo, ki je bila kar kvalitetna. Kopali so jo v bližini tovarne, največ pa so je dovažali iz Straže, Trebnjega in Gradaca v Beli Krajini. Posebno dobro rudo so dobivali iz Biške vasi pri Mirni peči in iz Šentruperta. Oglje so dobivali iz roških gozdov. Ogljarji so bili večinoma Italijani iz Furlanije. Voda iz Krke, je poganjala precejšen del fužinskih naprav in je bila po posebnih kanalih speljana v tovarno.

Že takoj ob ustanovitvi je imela tovarna 200 zaposlenih. Izdelovali so predvsem kovano železo v palicah ali kosih. Leta 1798 je plavž ugasnil – najbrž so bili delavci podkupljeni. Zgradili so novega, ki je dajal v enem dnevu tudi 100 centov surovega železa in več.

Leta 1803. je tovarna močno napredovala. Tega leta je bila odprta livarna. Ulivati so začeli razne predmete iz litega železa. V prvi polovici 19. stoletja je tovarna zabeležila uspešen razvoj in se utrčila na tržišču.

Na splošno pa podjetje ni uspevalo kaj prida. Bilo je vedno v dolgovi, pa tudi med sodelavci ni bilo pravega sožitja. Iz nekaterih virov je razvidno, da je podjetje že leta 1822 začelo propadati. Iz zagate ga je rešil fužinar Ignac Vitres Reitter von Pantz. Ta je prišel leta 1819 iz železarne Blansko na Moravskem, kjer je nastala podobna železarska industrija grofov Salmov. Pod vodstvom Pantza je železarska dejavnost ne samo na novo oživila, ampak se je tudi močno povečala. Podjetje je bilo leta 1934 odlikovano z donečim naslovom

„cesarjeva kraljevska privilegirana tovarna litih in železnih izdelkov.“ Za izboljšanje tovarne je Pantz obnovil naprave za izkoriščanje vode iz Krke, predvsem vodna kolesa. Odstranil je vodna puhala, s čimer je zagotovil, da so si lahko zagotovili pogon za vso tovarno tudi ob nizki vodi.

Nova kriza je tovarni zagrozila, ko je Pantz leta 1836 umrl. Krizo je prebrodil nov upravitelj podjetja F. X. ASCHER (ali Ascher). Ta je zaradi naraščajočih naročil za izdelke iz litega železa 2. maja 1848 prosil za postavitve še treh kupolnih peči, ker ena sama peč ni zadostovala. Podjetje si je znova opomoglo.

V začetku so izdelovali udi topove, topovske kroglice in možnarje. Topovske kroglice so izdelovali kljub nasprotovanju avstrijske vlade. Po naročilu Jurija Karadjordjevića so leta 1806 izdelali 60 topov za srbsko obrambo proti Turkom.

Iz tega obdobja so znane klasične peči. Ena izmed njih je stala v upravni pisarni tovarne z napisom: „HOF IN KRAIN“. V obdobju največje dejavnosti so bili pomembni deli za stroje, gradbeni elementi in lepo oblikovani in uliti predmeti. Predvsem so ulivali uporabne in okrasne predmete za hišno rabo (svečnike, motovilo za navijanje sukanca, figure), nagrobnike, pokopališke in nagrobne križe. Ti predmeti so zavzemali velik del proizvodnje, med njimi prav posebno nagrobni križi, lito-železne nagrobne plošče ter grobne ograje. Namesto drob-

nih izdelkov je bilo vse več industrijskih gradbenih elementov, kot so balkonske, stopniščne in mostovne ograje, oken-ske mreže, vodnjaki, mostovi . . .

Za svoja poslopja so izdelali okensko mrežo z rudarskim znakom (prekrižana kladiva), za žago, ki je bila tudi v njihovi lasti, pa balkonsko in stopniščno ograjo, ki je še danes lepo vidna. Številne balkonske ograje najdemo tudi v Ljubljani (Hri-barjevo nabrežje). Kot najpomembnejši izdelek je nekdanji Čevljarski most, ki je zaradi svoje konstrukcije ena najpomembnejših stvaritev tistega časa na Slovenskem. V tovarni so naredili tudi most za mesto Olomuc na Moravskem. Omembe vredna je tudi naprava za ogrevanje zraka in pa vodne turbine.

Lepi in pomembni izdelki so razni vodnjaki, ki so bili bogato okrašeni. Izdelani so bili za Novo mesto in Žužemberk (leta 1872 je bil to eden zadnjih zahtevnejših izdelkov), pa tudi za Višnjo goro – ta je okrašen s kipom J. V. Valvasorja.

Na tovarno spominja še danes mnogo izdelkov, ki so visoke kvalitete, toda žal se za njih nihče več ne zanima. Nekaj izdelkov hrani Dolenjski muzej v Novem mestu. Mogoče je kaj več primerkov tudi pri zasebnih zbiralcih starin, ki predmete umetniškega liva skrivajo pred očmi javnosti.

Leta 1879 je tovarna pogorela. Proizvodnja je po požaru začela močno upadati. Za to pa ni bil kriv samo požar, ampak

tudi slaba ruda, težaven transport in tudi obljubljeni železnica, ki pa ni bila narejena. Nazadovanje železarne in njena vedno manjša proizvodnja se je vlekla vse do leta 1891. 10. maja tega leta so pisali o tem tudi v Dolenjskih novicah:

„Pravijo, da pride v kratkem k nam knez Auersperg s celo komisijo pogledat ali se še splačuje delati ali ne. V skrbeh smo, da nam fabrike ne zapro, kajti potem smo še ob ta skromni zaslužek . . .“

Že iz tega zapisnika lahko vidimo v kakšnem strahu in stiski so bili delavci in ostali prebivalci. Poleg kmetov in polkmetov se je zaradi tovarne v skoraj sto letih razvil pravi delavski razred in ni čudno, da je vladal nepretrgan strah do naslednje novice že slabe tri tedne po prvi.

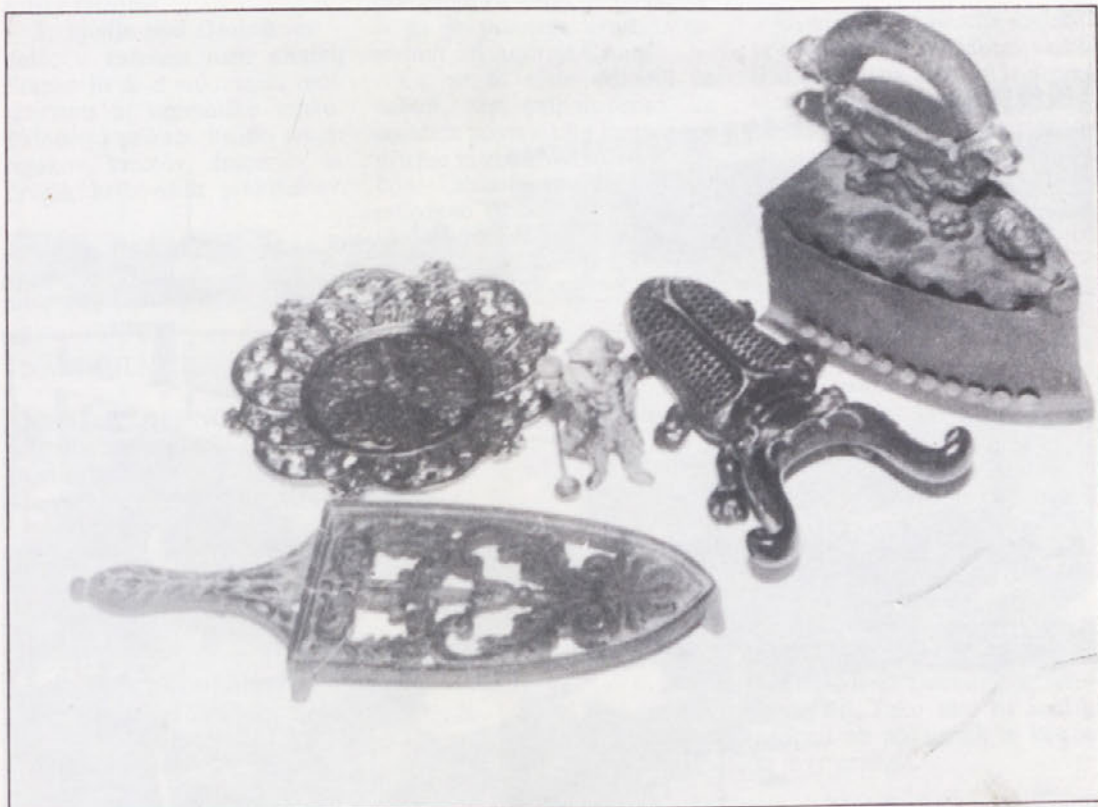
„Knez Auersperg je rekel, da nima dovolj premoženja za vedno zalaganje tukajšnje tovarne in velev, da železarna prejenja dne 1. oktobra l. 1891 delati.“

Kot glavni vzrok so navajali slabo rudo, zastarele tovarniške naprave in visoke prevozne stroške.

„Pravijo, da bo knez očetovsko skrbel za svoje delavce. Starejši dobodo dosmrtno podporo, mlajše pa priporoči drugim tovarnarjem.“

Ljudje so se izseljevali, saj so si morali poiskati novih možnosti za življenje, ostanki tovarne pa stojijo še danes. O zametku strojništva na slovenskem priča le nemi kamniti ostanek – plavž.

SLAVKO MIRTIC



IZDELKI DVORSKE LIVARNE

Semenj v Bistrici

Za to knjigo, ki je v začetku letošnjega julija izšla pri založbi Borec, pisec Jože Vidic pravi, da bi bil naslov lahko tudi Semenji smrti ali Cena svobode, ker v njej do podrobnosti razgalja mnoge vojne zločine, predvsem v dobi najhujšega nasilja, to je poleti leta 1942. Knjiga ima naslov po prvi zgodbi, ki opisuje, kako so se 25. julija 1942 vaščani Bistrice pri Naklem na Gorenjskem pripravljali na vaški „smnj“, to je cerkveni vaški praznik, ki ga Bistričani praznujejo na dan svetega Jakoba. Leta 1942 je bil sv. Jakob na soboto in vaščani so se pripravljali na praznovanje: žene so cvrle krofe, pekle potico in meso, dekleta ribala sobe, moški pospravljali okoli hiš in po hlevih, otroci pa željno pričakovali dobrot. Semenji se vedno praznuje le na nedeljo, ne glede na to, na kateri dan na koledarju pride ime vaškega zaščitnika.

Na praznik zvečer so v bližini partizani iz zasede napadli nemški osebni avtomobil. Ubili so komandanta posebne policijske enote in nekega narednika, ki sta bila na čelu motorizirane enote, namenjene v Selško dolino, kjer se je začela ofenziva

proti 1. in 2. grupi odredov. Tri ure po napadu na nemški avtomobil so podivjani policisti brez zaslivanja ubili devet Bistričanov, požgali več hiš in gospodarskih poslopij, nato pa pripeljali še 50 talcev iz Begunj in jih ustrelili v Jurčkovem (bistriškem) klancu.

Jožetu Vidicu je po 39. letih uspelo razrešiti več neznank. Ugotovil je imena doslej neznanih 11 talcev, ki so jih Nemci postrelili julija leta 1942 v Kokri. Nadalje je ugotovil, kako so Nemci poleti leta 1942 sestavili letak o ustrelitvi 133 talcev in na katerih krajih je bil kdo od teh ustreljen.

Knjiga Semenji v Bistrici obsega 12 poglavij. V drugem poglavju – Vrenje nasilja – podrobno opisuje streljanje 51 talcev (z življenjepisi) v Črni pri Kamniku, vzroke in posledice atentata na kovorskega župana, streljanje talcev na Čegelsah pri Trziču ter nasilje poleti leta 1942 in ob koncu vojne v Poljanski dolini. Med poglavji omenimo še: Grobarjeva skrivnost, Pisma iz gozdov družini v taborišče, Orožniška poročila o stanju na Gorenjskem leta 1942, Vasi in vaščani v plamenih. V slednjem do podrobnosti razgalja nemške zločine nad vaščani mnogih, predvsem gorskih vasi, v katerih so pobili vse moške, hiše požgali, ženske in otroke pa razselili po taboriščih. Vrsti se drama za dramo, z Gorenjske, Notranjske, Primorske. Posebno srhljivo je poglavje „Posebna vrsta kazni –

vislice“, v katerem avtor opisuje, kdaj, kje in zakaj so se Nemci in domobranci odločili za to vrsto kazni na Gorenjskem, na Štajerskem (98 v Stranica pri Frankolovem), na Dolenjskem in na Primorskem (vključno s Trstom, kjer so v ulici Via Gegha v eni noči obesili 52 protifašistov, od tega 14 iz postojnske občine). Pa še zanimivost: Prvi in zadnji begunjski zaporniki.

Cena knjige je 540 dinarjev in jo lahko plačate v dveh obrokih. Naročila sprejema založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28/I.

JV

10.000 ur dela računalnika

V petek, 24. julija letos, se je števec ur dela na našem računalniku zopet postavil na začetek. Opravil je 10.000 efektivnih delovnih ur. Kolikšno delo je opravil od januarja 1980, ko je prispel v Novoles, si najlažje predstavljamo, če upoštevamo, da je v vsaki sekundi opravil približno 75.000 operacij in da potrebuje za pristop do posameznega podatka le 25 tisočink sekunde.

—nc

Odprto občinsko tekmovanje v streljanju z vojaško puško

V počastitev občinskega praznika je občinska konferenca ZRVS Novo mesto, v sodelovanju s sekretariatom za LO in občinskim štabom za teritorialno obrambo ter občinsko konferenco ZSMS Novo mesto, organizirala 17. oktobra 1981 prvo odprto tekmovanje v streljanju z vojaško puško M 48.

Tekmovali so lahko vsi občani občine Novo mesto in vabljeni gostje iz drugih občin. Nastopali so lahko v naslednjih tekmovanih kategorijah:

EKIPNO:

- I. jakostna skupina
 - a. ekipe KO ZRVS in lovskih druženj,
 - b. ekipe OZD in drugih samoupravnih organizacij in skupnosti,
 - c. ekipe KS.

II. jakostna skupina

- a. ekipe aktivov in organizacij ZSMS v OZD in KS

POSAMIČNO:

v sklopu ekipnega tekmovanja so se potegovali za naslov najboljšega strelca

- a. člani
- b. mladinci

Tekmovanje je potekalo organizirano in brez zastojev, kajti tekmovalo se je po vseh pravilih strelske zveze Jugoslavije. Edini zastoji, ki so se pojavili, so bili zaradi odstopa in neresnosti prijavljenih ekip. Iz naše delovne organizacije so bile prijavljene samo 3 ekipe OO ZSMS, predstavnikov iz tozdov ali ekipe DO pa ni bilo, kar je zelo žalostno, kajti ne smemo pozabiti, da je ena izmed osnovnih nalog občanov in vsakega zaposlenega tudi usposabljanje na obrambo naše domovine.

Rezultati so bili naslednji:

I. EKIPE OZD

1. IMV 323 točk
2. ISKRA TNN 231 točk
3. KU KRKA 207 točk

II. EKIPE OO ZSMS

1. ISKRA ŠENTJERNEJ 232 točk
2. NOVOLES TOZD TVP 204 točk
3. URŠNA SELA 176 točk



TEMELJI NADSTREŠNICE: Gradnja temeljev za nadstrešnico tečejo s polno paro. Streha pa naj bi bila gotova že v letošnjem letu.

III. EKIPE ZRVS in LD

1. KK ZRVS BRŠLJIN 332 točk
2. LD TRŽIŠČE 299 točk
3. OK ZRVS TREBNJE 298 točk

IV. POSAMEZNIKI

- a. MLADINCI : 1. KULO-
VEC SILVO 75 točk
- b. ČLANI : 1. BUČAR
SLAVKO 189 točk

M. P.

Redna letna
knjižna zbirka
„PREŠERNOVE
DRUŽBE“

Pred obletnico rojstva dr. Franceta Prešerna, ki jo slavimo 3. decembra, je Prešernova družba spet izdala svojo redno letno knjižno zbirko. Ta, gotovo najcenejša zbirka na Slovenskem, vezana v platno, z večbarvnim ščitnim ovitkom (broširan je le koledar) in tiskana na brezlesnem papirju, stane vsega 450 dinarjev. Če ne potrebujete trdih platnic in boljšega papirja, se lahko odločite za broširano izdajo, ki stane le 350 dinarjev.

Naročnino lahko plačate tudi v dveh obrokih.

Vendar to ni vse, zaradi česar na izid zbirke opozarjamo tudi člane našega kolektiva. Skrbno izbrano in mikavno branje je vredno, da bi ga imeli v vsaki družini:

1. **Prešernov koledar za leto 1982** – knjiga velikega formata z okrog 200 stranmi prinaša poleg koledarskega dela, opremljenega z barvnimi reprodukcijami slik Maksima Gasparija, vrsto aktualnih člankov, ki bodo prav gotovo pritegnili vsakega bralca: Vekoslav Grmič razpravlja o mestu kristjanov v naši samoupravni socialistični družbi, Jože Smole nam razgrinja podobo današnjega nemirnega sveta, Anton Trstenjak kritično razmišlja o grozeči silu porabniške družbe in samomoru, Ivan Sedej pa primerja staro in novo kmečko in sodobno ljudsko arhitekturo. Tu so še: Jože Dolenc – Ob štiristoletnici Gregorijanskega koledarja, Janez Gregory – Tudi pri nas je življenje ogroženo, France Adamič – Spomini na brata Louisa Adamiča, pa še pesmi in kratka proza sodobnih slovenskih



DELOVNI TRENUTEK IZ TOZD TDP: Naša prizadevanja za doseg čimvečjega izvoza že rojevajo sadove. Kontejner za izvoz, ki bo kmalu poln bo odšel na pot „prek luže“.

ustvarjalcev – Vladimirja Kavčiča, Miška Kranjca, Pavleta Zidarja, Karla Grabeljskega, Toneta Svetine, Miloša Mikelnja in drugih.

2. **Ta glavna Urša** – privlačna lahkotna pripoved znanega slovenskega romanopisca Smiljana Rozmana, napisana v obliki dnevnika predstavnice sodobne šolske mladine.

3. **Ljudje pod Osojnikom** – delo, v katerem nam pisatelj France Bekk z enkratnim mojstrstvom in umetniško tenkočutnostjo prikaže usodo svojih rojakov, kmetov, dninarjev in drugih hribovskih prebivalcev.

4. **Po jamborni cesti ... v mesto na peklu** – na bogatih pričevanjih osnovan kulturno-

zgodovinski zapis dr. Miroslava Pahorja ob sodelovanju Ilonke Hajnal. Knjiga pripoveduje o stari rimski cesti pod Nanosom, po kateri so od nekdaj prevažali les proti Trstu.

5. **Hitro pripravljanje jedi** – priročnik, ki daje sodobnim mladim kuharicam in kuharjem v roke napotilo za hitro pripravljanje okusnih jedi. Napisala ga je priznana avtorica tovrstnih del Andreja Grum.

Če se še niste odločili za nakup, vam priporočamo, da poiščete poverjenika Prešernove družbe in zbirko pri njem naročite. Lahko pa izpolnite tudi priloženo naročilnico in jo pošljete naravnost Prešernovi družbi, Ljubljana, Borsetova 27.

Naš letošnji izlet

Osnovna organizacija sindikata v tozdu Bor v Krškem vsako leto organizira izlet, ki je namenjen predvsem zbliževanju članov, pa tudi ogledu znamenitosti krajev, kjer potujemo. V preteklih letih smo potovali predvsem po ožji domovini, za letos pa smo se odločili, da bomo pogledali tudi nekoliko dlje. Odločili smo se za izlet na Češko-slovaško. Organizator izleta je bila turistična organizacija Globtur, poslovalnica Novo mesto.

Cena izleta ni bila pretirana. Pokrivali smo je delno iz sredstev OO sindikata, delno z lastnim prispevkom udeležencev, vsi zaposleni pa smo delali tudi udarniško soboto za sindikat. Za izlet se nas je odločilo 47. Tako smo se v petek 25. 9. 1981 ob četrty uri zjutraj zbrali in z avtobusom krenili proti Šentilju. Brez zamudnikov seveda ni šlo. Tako smo na Šentilj prispeli ob pol osmih in kavica se je že prilegla.

(Nadaljevanje na 8. strani)

NAROČILNICA

Naročam REDNO LETNO KNJIŽNO ZBIRKO Prešernove družbe za leto 1981 (5 knjig):

- a. broširano – za 350 dinarjev,
- b. vezano – za 450 dinarjev.

Naročnino bom poravnal:

- a. v celoti, takoj ob prejemu knjig,
- b. v dveh zaporednih mesečnih obrokih.

Knjige mi pošljite na naslov:

Ime in priimek:

Ulica:

Pošta in poštna številka:

Zaposlen sem (naslov)

Datum:

Podpis:



Iz Idrije se nam je s to razglednico oglasil naš upokojenec Jože Vehar. Za pozdrave se mu najlepše zahvaljujemo in upamo, da se nam bo še oglasil. Hkrati vabimo tudi druge upokojenke, da nam napišejo krajše sestavke, ki jih bomo z veseljem objavili.

Urednik

Naš letošnji izlet

(Nadaljevanje s 7. strani)

Carinske formalnosti so bile hitro za nami in večini se je odvalil kamen od srca in lica so se razjasnila, kajti kdo bo potoval s tisočpetsko dinarji v žepu. Pred Dunajem pa se je oglasila tudi lakota, zato smo se ustavili v „domači gostilnici“, kjer smo se najedli za dinarje. Marsikdo si je zaželel toliko kritizirane malice iz Lisce.

Glasilo „NOVOLES“ ureja uredniški odbor. Odgovorni in tehnični urednik Vanja Kastelic. Izdaja delovna organizacija „NOVOLES“, lesni kombinat Novo mesto — Straža. Naklada 2950 izvodov. Stavke, filmi in montaže: DITC, TOZD Dolenjski list. Tisk: DITC, TOZD Tiskarna Knjigotisk. Glasilo je oproščeno temeljnega prometnega davka na podlagi menja Sekretariata za informacije pri IS SR Slovenije št. 421/72 z dne 31. januarja 1978.

Na Dunaju smo si na hitro ogledali nekatere znamenitosti, predvsem pa smo opravili krožno vožnjo, kajti tudi izkušenemu šoferju ob izdatni pomoči vodiča ni uspelo najti izhoda iz tega velikega in lepega velemesta. Potem, ko smo po trikrat videli ves Dunaj, smo le uspeli priti na štiripasovnico proti Brnu — Bratislavi in „hop“ pa smo že bili na meji. Avstrijski carinik se nam je samo nasmehnil, več časa pa je trajalo na Češkoslovaški meji. Vsega skupaj uro in pol. Pa vendar ne brez koristi. Naš neumorni Rudi je takoj ob pomoči tovarišice Slivovke in tovariša Cvička navezal stike s skupino Poljskih izletnikov, predvsem z ženskim delom.

In že je uvidevni carinik opravil formalnosti, mi pa veselo po Brnu in potem uro in pol po Brnu „obrnū“ in še enkrat „obrnū“, kajti to veliko mesto skriva v sebi polno ulic, ki smo jih „moral“ prevoziti, saj nihče ni vedel kje smo. Končno smo s skrajnim naporom vodiča in šoferja po kaki uri in pol našli domačega vodiča Jašo, ki nas je odpeljal na periferijo v hotel Dukla. Utrujenim od vožnje tudi večerja ni tehnika, zaželeli pa smo si znanega Češkega piva. Naše želje pa osebju hotela niso šle do srca, tako da smo se komaj odžejali ob belem vinu. Piva je bilo le za pokušnjo. Seveda pa so se nekateri že prvi večer izkazali kot odlični črnoborzičanci ob menjavi dinarjev.

Noč je minila brez posebnih pretresov, čeprav je Lojze osvajač nič manj kot hčerko Češkoslovaškega predsednika Husaka, drugi pa smo pričakali jutro v baru in okolici.

Drugi dan smo izkoristili za nakupe v Brnu, vendar je bilo časa bolj malo, ker se trgovci na Češkem obnašajo kakor naši in se jim mudi domov. Mi pa smo ostali s polnimi žepi dinarjev, kron in druge svetovne valute brez možnosti, da bi jih koristno potrošili. Popoldne smo si ogledali trdnjavo Špilberg in prizorišče bitke treh kraljev, nakar smo se vrnili zopet v Duklo. Nekateri so neumorno zasedli šank, položajev pa niso zapustili, četudi so že zgubili bitko z armado viskijev, vodk in drugimi podobnimi sovražniki naših delovnih ljudi.

Drugi del večera se je več ali manj odvijal v baru, kjer so nekateri poskušali tudi plesati, proti jutru pa smo izvedli tekmovalno v zborovskem petju z družbo domačinov, ki pa seveda ni bila kos našim prelepim, predvsem pa domačim melodijam. Nekateri sodelavci so se izkazali udi v prikazovanju borbenih veščin, vendar pa je naša prelepa pesem Jugoslavija na koncu razrešila zapleten položaj in zabava se je nadaljevala do zgodnjih jutranjih ur. Naslednji dan smo prepotovali pot od Brna do Bratislave, vso pot pa smo poslušali domačega vodiča Jošo, ki nam je povedal toliko zanimivega o Češkoslovaški, da

smo pozabili na neprespano noč.

Po ogledu znamenitosti Bratislave smo po kosilu krenili na mejni prehod, kjer smo zamenjali preostale krone za pivo in se preko Avstrije vrnili do Šentilja. Tam smo seveda kupili kavo, nekateri tudi digitalne ure ali Rubikove kocke in potem smo brez posebnih carinskih pregledov vstopili v našo prelepo domovino. Marsikdo je šele v teh dneh spoznal kako lepa je in kako lepo je doma. Zaključek v gostilni Hotemež je bil kratek, kajti utrujeni od vožnje in polni vtisov smo želeli čimprej priti domov.

Končna ocena, ki pa ni le moja, je, da je bil letošnji izlet zelo lep in da smo z njim dosegli namen.

STANISLAV DVORŠEK

Novica iz TOZD BLP

Zveza telesno kulturne organizacije Novo mesto je v Poreču organizirala rekreacijski seminar za športne rekreatorje v slovenskih delovnih organizacijah.

Kot predstavnik tozda Blagovni promet sem se udeležila tega seminarja. Seminar je imel dva dela: teoretični in praktični in je trajal od 25. 9. do 31. 10. 1981.

Teoretični del je potekal v dopoldanskem času. V okviru tega so bila organizirana predavanja o športni rekreaciji in športno rekreativnih tekmovanjih. Ob koncu seminarja smo imeli iz teorije tudi izpit.

V popoldanskem času pa je potekal praktični del seminarja: košarka, odbojka, balinanje, atletika, badminton, namizni tenis, tenis, kegljanje, streljanje, mini golf, pikado, kolesarjenje, jadrnanje, surfing in smučanje na vodi. S tem smo končali letni del seminarja, sredi decembra pa bomo nadaljevali z zimskim delom.

ANICA KONDA

ZAHVALA

Ob smrti dragega očeta

JOŽETA GNIDOVCA
iz Sel pri Ajdovcu

se iskreno zahvaljujemo sodelavcem in OOZS tozd TVP in DSSS za izrečena sožalja in podarjeno cvetje.

Hčerki VERA in TONČKA